

Грибок Анастасія Дмитрівна,
 здобувачка вищої освіти бакалавра
 2 курсу 202 навчальної групи навчально-
 наукового інституту поліцейської діяльності
 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Халюк Сергій Олександрович,
 завідувач кафедри
 конституційного права та прав людини
 Національної академії внутрішніх справ,
 доктор юридичних наук, доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Забезпечення прав і свобод людини в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальною темою сучасної української правової науки, оскільки повномасштабна збройна агресія проти України створила безпрецедентні виклики для системи гарантування основоположних прав громадян. У період дії воєнного стану держава змушена поєднувати необхідність забезпечення національної безпеки з дотриманням міжнародних стандартів прав людини, що потребує глибокого теоретико-правового аналізу. В умовах війни особливо гостро постає проблема пропорційності обмежень прав, ефективності механізмів їхнього захисту, а також відповідності державних рішень принципам верховенства права, що обумовлює важливість наукового осмислення даного питання.

Метою дослідження є з'ясування сутності, змісту та особливостей забезпечення прав і свобод людини в умовах воєнного стану, визначення правових меж допустимих обмежень, а також аналіз дієвості національних і міжнародних механізмів їхнього захисту. Досягнення цієї мети передбачає розкриття специфіки правового режиму воєнного стану в Україні, виявлення проблем практичного застосування норм законодавства у сфері прав людини під час війни та вироблення пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання і гарантій захисту громадян у надзвичайних умовах.

Теоретико-правову основу дослідження становлять положення Конституції України [1], міжнародних договорів з прав людини, зокрема Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, а також Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2]. Концептуальні підходи базуються на наукових працях вітчизняних і зарубіжних дослідників у галузі конституційного, міжнародного та гуманітарного права, які розкривають проблематику обмеження і гарантування прав у кризових ситуаціях.

Правовий режим воєнного стану передбачає, що окремі конституційні права можуть бути обмежені, але не скасовані, а саме ті, які не є абсолютними відповідно до статті 64 Конституції України [1]. Наприклад, у період воєнного

стану можуть бути введені обмеження свободи пересування, права на мирні зібрання, свободи слова, права на таємницю листування, а також запроваджено цензуру або комендантську годину [3]. Ці обмеження не мають на меті порушення прав людини як таких, вони є засобом забезпечення громадської безпеки, запобігання диверсіям, розвідці, ворожій пропаганді та підтриманню правопорядку у ситуаціях, коли держава стикається з безпосередньою загрозою своїй незалежності. Водночас статті 27, 28, 29, 40, 47, 51 та 52 Конституції України гарантують права, які не можуть бути обмежені навіть в умовах воєнного стану, серед них право на життя, гідність, свободу від катувань, право на правову допомогу та захист, а також захист материнства і дитинства [1].

Особливо гостро проблема забезпечення прав людини постає на тимчасово окупованих територіях, де Україна, через відсутність ефективного контролю, не має можливості повноцінно реалізувати свої конституційні обов'язки щодо захисту громадян. Тут права людей часто грубо порушуються окупаційною владою, застосовуються незаконні арешти, катування, переслідування за національною ознакою або громадянською позицією, а також систематично порушується право на власність і свободу слова [5]. Проте навіть за таких умов Україна не відмовляється від своїх зобов'язань перед власними громадянами, що залишилися на окупованих територіях, та намагається забезпечити їхні права через міжнародно-правові механізми, співпрацю з міжнародними організаціями, ООН, ОБСЄ, Червоним Хрестом, Європейським судом з прав людини. Крім того, на державному рівні ухвалюються рішення щодо соціальної, фінансової, правової підтримки внутрішньо переміщених осіб, забезпечення доступу до правосуддя та адміністративних послуг навіть за умови втрати документів чи місця проживання [4].

Варто зазначити, що навіть в умовах війни держава не знімає з себе обов'язку дотримуватися норм міжнародного гуманітарного права та міжнародних договорів, учасницею яких вона є [8]. Зокрема, у сфері забезпечення прав людини діють такі документи, як Європейська конвенція з прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Женевські конвенції, які вимагають від держав-учасниць навіть у надзвичайних ситуаціях дотримуватися мінімальних стандартів гуманного ставлення до цивільного населення та військовополонених [6]. Україна неодноразово демонструвала готовність виконувати ці міжнародні зобов'язання, навіть коли противник систематично порушував їх, здійснюючи воєнні злочини проти мирного населення.

Особливу роль у забезпеченні прав людини в умовах воєнного стану відіграють правоохоронні та судові органи, які мають діяти у межах законності, не допускаючи свавілля чи зловживання владою під приводом надзвичайних обставин. Від ефективності їхньої роботи залежить, наскільки громадяни довірятимуть державі у питаннях захисту своїх прав [10]. Важливо також, що інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини продовжує свою діяльність навіть у воєнний період, здійснюючи моніторинг дотримання прав громадян, приймаючи звернення, сприяючи поверненню депортованих дітей та військовополонених [12].

Отже, забезпечення прав і свобод людини в умовах воєнного стану є складним і багатовимірним процесом, що поєднує у собі правові, політичні, соціальні та моральні аспекти. Україна, незважаючи на надзвичайні виклики, продовжує дотримуватися принципів правової держави, що підтверджується нормативним закріпленням меж допустимих обмежень прав, дією конституційних гарантій, функціонуванням інститутів захисту прав людини та співпрацею з міжнародними структурами. Головним завданням у цьому контексті залишається пошук балансу між безпекою держави і збереженням гідності людини, що є суттю демократичного правопорядку.

Список використаних джерел:

1. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 08.11.2025)
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 08.11.2025)
3. Давиденко П. О. Механізм забезпечення конституційних прав людини в умовах воєнного стану: дис. ... д-ра філософії [спец. 081 – Право]; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2023. 226 с.
4. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Захист прав людини в Україні в умовах воєнного стану. *Інформація і право*. 2025. № 1(52). С. 21.
5. Дуняшенко О. О. Особливості адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини в умовах воєнного стану. *ДНДІ-Київ*. 2024. С. 370-373.
6. Корнієнко М. В. Права людини в умовах воєнного стану: загальноправовий дискурс. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1-2. С. 27-31.
7. Маркович Х. М. Права і свободи людини в умовах воєнного стану: фокус пріоритетів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 95-99.
8. Матвеев С. В., Романова О. М. Юридичний механізм обмеження прав людини в умовах воєнного стану в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 2. С. 76-80.
9. Моца А. А., Моца В. В. Права людини в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи*. 2022. № 4(22). 280-291 с.
10. Петечел Н. М. Обмеження прав людини в умовах воєнного стану. *Право та суспільство*. 2024. № 9. С. 141-146.
11. Рижук Ю. М. Забезпечення органами місцевого самоврядування прав людини в умовах воєнного стану. *Київський часопис права*. 2022. № 4. С. 25-30.
12. Славна О. В. Забезпечення прав і свобод людини в умовах правового режиму воєнного стану в Україні в контексті Національної стратегії у сфері прав людини. *Аналітично-порівняльне законодавство*. 2022. № 3. С. 45-49.